№ 27 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 9 **1891** ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 9 № 27

ՏԱՍՆ ԵՒ ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ՆԵՐԿԱՅ 1891 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Հրատարակվում է Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը՝ 9 րուբլի, վեց ամսվանը՝ 6 րուբլի.

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը).

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ.

«Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մեր Դումայի գործերը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գանձակից. Նամակ Բագուից. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Նամակ Ֆրանսիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՄԵՐ ԴՈՒՄԱՅԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Շատերը դիմում են մեզ հարցնելով արդեօք ի՞նչի այդքան քիչ ենք հետաքրքրվում մեր Թիֆլիսի Դումայի գործերով և յօդուածներ չենք նուիրում „Մշակի" մէջ Դումայում շարունակվող ագիտացիային ու քաղաքագլխի ընտրութեան հարցին: Դրան մենք կը պատասխանենք, որ մինչև գործերի դրութիւնը թէ Դումայում և թէ Ուպրավայում չը պարզվի,—մենք աւելորդ ենք համարում երկար ու բարակ յօդուածներ նուիրել խառն և անորոշ դրութեան մէջ գտնվող մեր քաղաքային ինքնավարութեան այդ հաստատութիւնների քննութեանը: Պարզ խոստովանում ենք, որ անկողմնապահ և բարեխիղճ քննադատութիւն անելու համար՝ մեզ պակաս է հաստատ յենակէտը, այն աստիճան խառնաշփոթ է այս րոպէիս Դումայի և Ուպրավայի վիճակը: Մենք չենք տեսնում մեր ինքնավարութեան գործերում որոշ ձգտում, որ և է կուսակցութեան կողմից, անկեղծ կերպով ծառայել քաղաքի շահերին, այլ պարզ տեսնում ենք միմիայն հացի խնդրի համար ամենաանվայել մաքառումն, չաղ պաշտօններ ձեռք բերելու միտումները, անձնական շահը ու խնամութիւնները....

Հասարակաց շահը, քաղաքացիական անձնուէր արժանաւորութիւնները՝ բացակայ են այդ բոլոր շարժումներում, իսկ եղած կուսակցութիւններն էլ ղեկավարվում են ոչ թէ ընդհանուր շահերով, այլ անձնական, ընտանեկան, կամ նեղ կուսակցական, միմիայն նիւթական շահերով: Գործում են կուսակցութիւններ, ինչպէս օրինակ Սալիանի ձկնորսութեան ընկերութիւնը, կամ Թիֆլիսի փոխադարձ կրեդիտի բանկը և այլն: Տխուր տեսարան է բացվում մեր աչքերի առջև. կամ այս ու այն անձն է ձգտում, իր սեփական շահը աչքի առջև ունենալով, ձեռք բերել քաղաքագլխի պաշտօնը, կամ ամբողջ կուսակցութիւնը, դրամական ապագայ շահերն աչքի առջև ունենալով, ջանում է նստացնել քաղաքագլխի աթոռի վրա մի որ և է աննշան, անընդունակ, նոյն իսկ փալաս մարդուն, որպէս զի նրա մէջքի ետևից և նրա ձեռքերով գործելու լայն ասպարէզ ունենայ....

Մնում է հռչակաւոր դիմադրական կուսակցութիւնը, նոր կազմված օպօզիցիան,—սա էլ շատ շուտ իր դիմակը վեր գցեց. ընդհանուր, հասարակաց շահի մասին մեծ մեծ խօսքեր արձակելուց յետոյ՝ միանգամից ցոյց տուեց իր իսկական տգեղ պատկերը. երևաց որ նրա նպատակն է եղել միմիայն զանազան քաղցած ազգականների համար չաղ տեղերը ձեռք բերելու....

Եւ ահա այս է մեր այժմեան Դումայի և նրա հռչակաւոր ագիտացիայի իսկական պատկերը: Արտաքուստ՝ հասարակաց շահի դրօշակը բարձրացնելով, իրապէս այդ բոլոր կուսակցութիւնների միտումները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ, ինչպէս ռուսերէն ասում են погоня за наживой, այսինքն ապրուստի հնարների ետևից ընկնելը:

Եթէ մենք սխալվում ենք, թող ապացուցանեն մեզ,—և մենք շատ ուրախ կը լինենք ու հրապարակապէս կը խոստովանենք մեր սխալը:

Սակայն հազիւ թէ մենք սխալված լինէինք. իրողութիւնները հաստատում են մեր ասածները: Ամեն մարդ, ինչքան էլ անընդունակ լինէր, կամ ինքն է աշխատում տեղերը գրաւելու և հներին վռնդելու, աչքի առջև ունենալով թէ անմիջական և թէ կողմնակի շահերը, կամ եթէ այդ չէ աջողվում, բոլորն էլ աշխատում են այնպիսի անընդունակ, չնչին, աննշան, փալաս մարդկանց թեկնածութիւնն առաջարկելու, որոնց ձեռքով իրանք կարողանային գործել և „կրակից շագանակներ հանել":

Մեր ասածների ճշմարտութեան ամենալաւ ապացոյցն այն է, որ մեր Դումայի գործիչներն երբէք չեն ընտրի քաղաքագլուխ անկախ բնաւորութեան, ինքնուրոյն կամքի տէր մարդուն, քանի որ դա ձեռնտու չի լինի՝ ոչ այս ու այն բանկային կուսակցութեանը, ոչ Սալիանի ձկնորսներին, ոչ էլ հռչակաւոր օպօզիցիային, ոչ էլ Ուպրավայի կուսակցութեանը, քանի որ այդ տեսակ մարդ չէր կարող խաղալիք դառնալ այս ու այն կուսակցութեան ձեռքում:

Ոմանք միամիտներից մեզ մեղադրում են, թէ ինչի „Մշակը" մինչև այժմ իր թեկնածուն չէ առաջարկում.... Մենք այդ տեսակ քայլն անելը՝ կատարելապէս ապարդիւն ենք համարում: Մենք այս ու այն կրեդիտային հաստատութեան, այս ու այն ձկնորսական կոնտօրայի, հռչակաւոր օպօզիցիայի, կամ վերջապէս ուպրավացիների նեղ շահերը չենք կարող ի նկատի ունենալ, ուրեմն եթէ մէկին առաջարկելու լինէինք, որպէս քաղաքագլխի թեկնածու,—դա կը լինէր միմիայն նիւթական շահերն աչքի առջև ունեցող բոլոր վերոյիշեալ կուսակցութիւններից դուրս մի անձնաւորութիւն և չէր էլ լինի մի փալաս, մի աննշան բնաւորութեան տէր մարդ, որը կարող էր միմիայն ողորմելի խաղալիք դառնալ այս ու այն կուսակցութեան ձեռքում....

Իսկ այդ տեսակ անկախ բնաւորութեան տէր մարդ առաջարկելը՝ ապարդիւն մի բան է, քանի որ նեղ նիւթական շահեր ունեցող մեր քաղաքային գործիչները խուսափում են ինքնուրոյն բնաւորութեան տէր մարդուն իրանց գլխի վրա նստեցնելուց....

Ամեն մէկը նրանցից ասում է. կամ ես, կամ իմ կուսակցութեան ձեռքում խաղալիք դառնալու անձնաւորութիւն, իմ անձնական և իմ կուսակցութեան նիւթական նեղ շահերին ծառայող մի փալաս մարդ...

Բայց այդ տեսակ դատողութեանը ի՞նչ են պատասխանում մեզ սովորաբար. ձեր ասած ինքնուրոյն, անկախ բնաւորութեան տէր մարդ, ձեր ասած ազնիւ, հասարակաց շահերին անկեղծ, անձնուիրաբար ծառայող անձնաւորութիւն՝ գոյութիւն չունի էլ մեր հասարակութեան մէջ. կան, այո, խելօք, ընդունակ, աշխատասէր, եռանդոտ մարդիկ, բայց ազնիւ մարդիկ չը կան.... Նրանցից ամեն մէկի անցեալն արատաւորված է որ և է անարժան վարմունքով, մութ, անազնիւ գործունէութեամբ, ամեն մէկը նրանցից (քանի որ խօսքը միմիայն ունևորների վրա է), հարստացել է որ և է անազնիւ ճանապարհով....

Եթէ այդպէս է, եթէ այդ է ձեր անկեղծ և խորին համոզմունքը, ուրեմն ձեր ամբողջ հասարակութիւնը, կը պատասխանենք մենք, ջուրը գցելու է, քանի որ բաղկացած է կամ փալասներից, կամ անազնիւ խելօքներից:

Եթէ այդպէս է, ուրեմն էլ ի՞նչ էք միջից կես լինում. ուրեմն խոստովանվեցէք, որ ձեր ամբողջ տենդային գործունէութիւնը, ձեր բոլոր ագիտացիաները, ձեր մեծ մեծ խօսքերը քաղաքային շահերի, ընդհանուր հասարակաց օգտի մասին՝ կամ սուտ ու կեղծաւոր խօսքեր են, կամ ապարդիւն ջուր ծաղել է:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Մարտի 3-ին

Գանձակի նահանգում պ. նահանգապետի ամենագլխաւոր հոգսերից մէկն է մորեխի սերմերը ոչնչացնել: Եւ ինչպէս ուշք չը դարձնել դրա վրա, քանի որ այդ վնասակար միջատը թէչուառ երկրագործ մշակի երեսի դառն քրտինքով վաստակած ապրուստը կարող է ոչնչացնել և նրան սովի դուռը հասցնել:

Պ. նահանգապետի կարգադրութեամբ մեծ քանակութեամբ սերմեր են ժողովել և շարունակ ժողովում են. գիւղացիք և քաղաքացիք այնքան են վարժվել այդ գործում, փորձով տեսնելով դրա լաւ հետևանքը, որ ոչ մի միջոց չեն խնայում գործ դնելու՝ միայն թէ մորեխը ոչնչացնեն:

Ինչպէս ուրիշ տեղերի, նոյնպէս և Գետաշէն գիւղի ժողովուրդը մեծ յօժարութեամբ հաւաքում է մորեխի սերմերը: Այդ գիւղի տանուտէր պ. Ա. Եպիսկոպոսեանց ենթադրում է, որ խոզն իր կնճիթի օգնութեամբ կորոնի գետնում մորեխի սերմերը և կուտի ինչպէս ամենակեր կենդանի: Այս միտքը նրա մէջ յղանում է և նա սկսում է փորձեր անել և փորձը բոլորովին աջողվում է: Խոզերը զարմանալի արագութեամբ սկսում են որոնել գետնի մէջ եղած սերմերը և ուտել, այնպէս որ այն դաշտում, որտեղ խոզը չէ գնացել, մէկ մարդը կարողանում է եղել մորեխի սերմը ժողովել օրական 5—7 ֆունտ, իսկ որտեղ խոզը կերել է սերմը, այնտեղից մէկ մարդը հազիւ է կարողանում ժողովել 1—2 ֆունտ:

Ցիշեալ տանուտէրը տեսնելով իր փորձի աջողութիւնը և նրա օգուտը, իսկոյն այդ մասին յայտնում է պ. գաւառապետին, իսկ վերջինը պ. նահանգապետին: Գործին աւելի լաւ տեղեկանալու համար պ. նահանգապետը հրամայում է գաւառապետին ստուգել այդ բանը: Ամսիս 1-ին պ. գաւառապետը, իր օգնական պ. Շահխաթունեանց, մի պրիստաւ և ուրիշ մի քանի բեգեր գնում են Գեօրան անուանեալ հանդը, որտեղ և կատարում են փորձը: Բոլոր ներկայ եղողները միանգամայն համոզվել են, որ պ. Եպիսկոպոսեանցի արած փորձը ճիշդ է և խոզերը բաւական թեթևացնում են մարդկանց աշխատութիւնը: Փորձի ժամանակ ներկայ գտնվող թուրքերից ոմանք տեսնելով խոզերի ցոյց տուած օգուտը, խնդրում են պ. տանուտէրին, որ խոզերը իրանց կողմերը ևս ուղարկի, սակայն նա մերժում է նրանց խնդիրքը, պատասխանելով թէ՝ որովհետև ինքը նշանակված է Գեօրանի հանդի վերակացու, որտեղի սերմերը պարտաւոր է հաւաքել տալ, ուստի չէ կարող ընդունել նրանց խնդիրը, բստ որում հազիւ կարողանում է օգնել իրանց դրացի Բորսունլու անուանված գիւղի հողերի սերմերն խառակացնելուն: Այդպիսով այս դէպքում թուրքերը ոչ թէ խորշում են խոզից, այլ հիանում են, տեսնելով՝ թէ ինչպէս են խոզերը կռւում իրանց մեծ թշնամու հետ և նրանց փչացնում:

Լաւ կանէին, որ ուրիշ գաւառներում ևս այս հանգամանքն ի նկատի ունենան և կարողութեան չափ աշխատեն խոզերի միջոցով ոչնչացնել մորեխը:

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Մարտի 2-ին

Մի քանի շաբաթ է, որ տեղիս բարձր և միջին դասակարգերում խօսակցութեան առարկայ է դարձել փետրվարի 3-ին հասարակական կլուբում տեղի ունեցած անվայել դէպքը, մի երևոյթ, որ տարեկան մի քանի անգամ կրկնվում է այստեղի ինտելիգէնտների այդ ժողովարանում....

Գիշերվայ ժամի 4½-ին, ինչպէս է պատահում—պ.պ. Շ. և Կ. միմեանց խօսքերով վիրաւորելով, բանը հասցնում են ծեծի, որին, թէև ակամայ մասնակից է դառնում և պ. Ղ.

Երկու անծանօթների մէջ ծագած այդ պատահական դէպքին մի քանի շրջաններում միանգամայն ուրիշ բացատրութիւն էին տալիս, փոխանակ համարելու այդ մի անվայել պատահմունք երկու անձանց մէջ: Այդպիսի անհեթեթ բացատրութիւններից զերծ չը մնաց նաև տեղական լրագիրը, որը շարունակ կծու ակնարկութիւններ, անընդհատ չանթեր արձակելով դէպի կլուբի անդամների մեծամասնութիւնը, հաւատացած էր նոյն իսկ, որ մեծամասնութիւնը պիտի պաշտպանէր այս կամ այն սկանդալիստին....

Փետրվարի 15-ին կլուբի աւագների խորհուրդը վճռել է հետևեալը. 1) Շ.-ին և Կ.-ին, կանոնադրութեան 47 յօդուածի հիման վրա, ընդ միշտ զրկել ժողովարան յաճախելու իրաւունքից. գրաւոր կերպով յայտնել պարոններին խորհրդի վճիռը և մի և նոյն ժամանակ յետ ուղարկել պ. Կ.-ին 10 ր., որ նա տուած է եղել նախօրէն՝ անդամ գրվելու համար. 2) իսկ պ. Ղ.-ի վարմունքը, ինչպէս կանդիդատի, ենթարկել ընդհանուր ժողովի հայեցողութեան, յարակցելով մի և նոյն ժամանակ խորհրդի եզրակացութիւնը՝ նրան կանդիդատների թւից դուրս գցելու համար. այդ մասին գրաւոր կերպով յայտնել պարոնին և արգելել նրան այլ ևս ժողովարան մտնելը, մինչև ընդհանուր ժողովի վճիռը: Որոշված էր ընդհանուր ժողով կազմել փետրվարի 25-ին:

Չը նայելով աւագների այդ վճռին, յարգելի լրագիրը իր 40-րդ համարում՝ դարձեալ ենթա-

դրութիւններ է անում և զանազան խորհուրդներ տալիս ուսուցիչներին: Սակայն այդ ենթադրութիւնները հէնց ենթադրութիւններ էլ մնացին: փետրվարի 25-ին, պ. Նահանգապետի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով, որտեղ ի միջի այլոց 97 ձայնով, հակառակ 10-ի, վճռուեց պ. Դ.-ին զրկել անդամակցութեան իրաւունքից:

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ս. Խաչ-վանք, 28 փետր.

Մովսէս Խորենացու պատմութեան աշխարհաբար Թարգմանութեանս մասին բաւական գրեցին, որով միշտ մխիթարվում էի, որ իմ սիրած և ուսումնասիրած մեծ հեղինակի և Թարգմանութեանս Թերի պարագաներն առաւել պիտի լուսաբանվեն: Մովսէս Խորենացու պատմութիւնը, մեր ազգի համար կենսական նշանակութիւն ունենալով, դեռ երկար ժամանակ ուսումնասիրութեան և հետազօտութեան նիւթ պիտի լինի: Սրա հետ Թէ տպագրութեան մէջ և Թէ բազմաթիւ հռչակաւոր և անհռչակ, մերազնեայ և օտարազնեայ մատենագիրներից և մասնաւոր անձներից իմ ստացած նամակների մէջ, իրանց սրտեռանդն գոհունակութիւններ յայտնելով երկասիրութեանս համար, առանձին մխիթարութեամբ չնչառում էին ամենքն այն հանգամանքը, Թէ վերջապէս հայերն իրապէս սիրեցին Մովսէս Խորենացուն, կարդալով և հասկանալով իրանց մեծ պատմահօրը: Մի հայաբնակ քաղաքից գրել էր բարեկամս Թէ գնողները համբուրում են գիրքը, ուրախանալով, որ այժմ կարող են ճանաչել և հասկանալ այս ազգային գանձը:

Յայտնի է, որ հայերիս մէջ գրքերը մեծ դժուարութեամբ են վաճառվում, և Մովսէս Խորենացու պատմութեան անսովոր աջողութեամբ վաճառվելովը մխիթարվում էին ազգի անսուտ բարեկամները, որ ժողովրդի մէջ տարածվում է ազգային ամենամեծ պատմագրի երկը, որով և ազգային պատմութեան ուսումնասիրութիւնը: Մէկը միայն կամեցաւ այս ազգային խրախճանքի մէջ Թոյն խառնել, իր քննադատութեան մէջ կատաղի յարձակողական խօսքեր բանեցնելով, որի նենգամիտ վարմունքը հրապարակաւ յանդիմանելու քաջութիւն ցոյց տուեց բանիմաց ընթերցողներից մինը, պ. Սարգիս Տէր-Սարգսեան, Լրագրի միջնորդութեամբ: Քննադատութիւնը, ի հարկէ, ցանկալի է, բայց ընթերցողներին սատեցնելու ջանք անել, անձնական հաշիւներով, դէպի մի աշխատութիւն, յետսամիտ մի վճռով ամբողջ աշխատութիւնն անաջող և անգոհացուցիչ հրատարակել, մեծամեծ դժուարութիւններին յաղթելով բազմամեայ աշխատութեան վրա աշխատասիրողի պատրաստութիւն և գիտութիւն չունենալը քարոզել—զզուելի գործ է և անձնապաշտ հոգին միայն վայելուչ: Մեր պատրաստութիւն և գիտութիւն ունենալու կամ չունենալու ապացոյցն արդէն ամենքի առաջ դրված, գնահատված և հրապարակական ազգային մրցանակի արժանի դատված աշխատութիւնս է, սակայն ցանկալի կը լինէր, որ ինքը մոտախօս Գ. Խալաթեանցն առաւել գիտնական երկերով ցոյց տար հայկաբանութեան պրօֆէսօրին արժանի և հարկաւոր պատրաստութիւն և գիտութիւն ունենալը:

Հայ գրողներից մէկը, ամեն կարգի հայերի անիծված ե ս-ի գործերը յիշելիս, շատ ճիշդ էր պատկերացրել հայ քննադատին եւ Թէ «ես կը գովեմ գիրքը, եթէ հեղինակն իմ բարեկամն է»: Իսկ Գ. Խալաթեանց դեռ 1887 Թւին ցոյց էր տուել իր բարեկամութիւնը դէպի ինձ Վենետիկի Մխիթարեան վանքում, իմ մասին խօսք եղած միջոցին...

Մեր գրականութեան մէջ չարախնդրութեամբ վերաբերվելը դէպի նշանաւոր աշխատասիրութիւն առաջին չէ. բացի յարգելի Ա. Յովհաննէսեանի «Ռուս-հայերէն» բառարանի դէպքից, մի և նոյն չար նախանձով վարվեցաւ մի Մեսրոպ Նուբարեան յարգելի Նորայր Բիւզանդացու մեծ աշխատութեան—ֆրանսերէն-հայերէն նշանաւոր բառգրքի հետ, յանդգնելով մի երկտողով իբր ոչնչացնել բազմամեայ մեծ աշխատութիւնը: Ակամայ միտս է գալիս Journal de Genève-ի Թղթակցի խօսքերն հռչակաւոր Ժորժ Օնէի «Le Dernier amour» նոր ողբերգութեան մասին խօսելիս:

«Քննադատութիւնը շատ խիստ է, գրում է Պարիզի Թղթակիցը, այս գրականական երկի նկատմամբ: Սակայն դժուար Թէ Ժիմնազ Թատրոնի ժողովուրդը վաւերացնէ այս վճիռը: Մինչև այսօր շատ փայլուն աջողութիւն ունեցաւ Ժ. Օնէ: Նոյն իսկ այս աջողութիւններն են, որ յարուցին նրա դէմ այնքան նախանձ և զայրոյթ: Ցարձակումն այնքան ժանտ և զազանաբարոյ (âpre et feroce) չէր լինի, եթէ Ժ. Օնէ այնքան մեծ աջողութիւն չունենար»:

Յիշեցնելով Գ. Խալաթեանցին և ընկ., որ բարեբաղդաբար «կայ հայերիս մէջ ինքնուրոյնաբար մտածող մեծամասնութիւն, որ հասկանում է այս անվայել արարքի միտքը և գնահատում է անձնանուէր Թարգմանչի աշխատասիրութիւնն», այլ և ի մխիթարութիւն նրա յայտնելով, որ այսօր Մովսէս Խորենացու պատմութիւնից իմ մօտ մնացել են միայն վեց գիրք, դառնում եմ իմ գլխաւոր խնդրին:

Որովհետև Մովսէս Խորենացու պատմութեան աշխարհաբար Թարգմանութիւնս սպառվում է, և որովհետև մեր գրականութեան զարգացման և ժողովրդի մէջ ընթերցասիրութիւնը և ազգային պատմութիւնը տարածելուն նախանձախնդիր բարեկամներս Թախանձում են, ուստի պատրաստում եմ նոյն աշխատութեան երկրորդ տպագրութիւն: Հարկաւ ես օգուտ կը քաղեմ այն ամեն քննադատական յօդուածներից, որոնք հրատարակվեցան և ինձ հասան: Գուցէ կան այնպիսի ընթերցողներ, որոնք նկատողութիւններ արած են Թարգմանութեանս վերաբերմամբ Թէ իմաստի, Թէ ոճի կողմից, կամ Մովսէս Խորենացու պատմութեան մասին ընդհանրապէս, և չեն հրատարակած: Ուստի խնդրում եմ ամենքից, որոնք կը ցանկային Մովսէս Խորենացու պատմութեան աշխարհաբար Թարգմանութիւնը կարելի կատարելութեան հասցրած տեսնել, բարեհաճեն նամակով հասցնել ինձ իրանց նկատողութիւնները, որոնք կարող են օգտաւէտ լինել և որոնց համար յայտնում եմ կանխիկ շնորհակալութիւններ: (Старый Крымъ, Тавр. губ. Армянскій монастырь св. Креста):

Խորէն ծայր. վարդապետ Ստեփանէ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ամսիս 8-ին, ուրբաԹ օր Թիֆլիսի դատաստանական պալատը յայտնեց իր վճիռը Անտօն Ղօրղանօվի և տիկին Սօֆիա Տէր-Մկրտչեանի յայտնի գործի մասին, որը տասն տարուց աւելի դատաստանական քննութեան մէջ է: Պալատը արդարացրեց Անտօն Ղօրղանօվին, իսկ Սօֆիա Տէր-Մկրտչեանին մեղաւոր ճանաչելով՝ վճռեց աքսորել Աստրախանի նահանգը:

—

Մեր երիտասարդ վաճառական պ. Վահրամ Մութաֆեան, ինչպէս հաստատ աղբիւրից տեղեկացանք, Ֆրանսիացի հնագէտ Էրնէստ Շանտրի Անդրկովկասում արած ճանապարհորդութեան ժամանակ ուսումնական հետազօտութիւններին իր ցոյց տուած նշանաւոր աջակցութեան համար՝ այս օրերս ստացել է Ֆրանսիական հանրապետական կառավարութիւնից ֆ ր ա ն ս ի ա կ ա ն ա կ ա դ է մ ի ա յ ի շքանշանը (officier d'Académie), այդ ուսումնական աստիճանի վկայականի հետ միասին:

—

Ինչպէս յայտնի է, մի տարի առաջ կայացաւ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ ռուսաց արհեստագործական դպրոցների համագումար ժողովը: Այժմ մենք տեղեկացանք, որ այն յանձնաժողովը, որը պարտաւորութիւն ունէր քննել ժողովին ներկայացրած դպրոցական ձեռագործները, գտաւ Թէ Թիֆլիսի քաղաքային իգական արհեստագործական դպրոցի ներկայացրած ձեռագործները Ռուսաստանի բոլոր միւս իգական դպրոցների ձեռագործներից գերազանց են և մեր դպրոցի կառավարչուհու ժողովին ներկայացրած զեկուցումն էլ ամենալաւ զեկուցումներից մէկն է:

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ ամսի 28-ին մեր տաղանդաւոր երգչուհի օրիորդ Գենժեան տեղիս ձմեռնային ակմբանոցում, սիրողների մասնակցութեամբ, մի կօնցէրտ տուեց: Կօնցէրտը շատ աջող անցաւ և հասարակութիւնը անվերջանալի ծափահարութիւններով էր վարձատրում օրիորդի երգած իւրաքանչիւր պիէսան: Երգչուհին ստացաւ հասարակութիւնից մի ծաղկեայ փունջ»:

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի 23-ին տեղիս կլուբում տրվեց մի պարահանդէս յօգուտ կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան Թէլաւի ճիւղի: Ընդհանուր մուտք եղաւ 243 ր. 30 կ., որից 101 ր. 30 կ. ծախս հանելով՝ մնաց զուտ արդիւնք 142 րուբլի»:

—

փետրվարի 28-ին, ինչպէս մեզ գրում են, ԲԱԹՈՒՄԻ հայ Թատրոնասէրները մի ներկայացում տուեցին յօգուտ այդ քաղաքի հայոց ծխական ուսումնարանի: Խաղացին «Վարդանանց պատերազմ» պիէսան և մի վօդըվիլ: Բաթումի հասարակութեան մէջ դիրք ունեցող մի քանի հայ տիկիններ իրանց ցոյց տուած աջակցութեամբ՝ նշանաւոր կերպով նպաստեցին ներկայացման աջողվելուն և լաւ արդիւնքին: Սիրողների խաղը միջակ էր: Զուտ արդիւնք, ինչպէս գրում են մեզ, 500 րուբլուց աւելի եղաւ:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Մարտի 2-ին կայացաւ Բաթումում վրաց ներկայացումը: Վրացի Թատրոնասէրները, դժուար Թէ իրանց ծախսը ծածկելու չափ մուտք ունեցած լինէին այդ երեկոյ»:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք, որ Թէօդոսիայի մօտ նորերումս խորտակված «Կօնստանտին» շոգենաւի Ջրից բարձրացնելը և նորոգելը կը նստի նաւագնացութեան և առևտրի ռուսաց ընկերութեանը՝ ոչ պակաս քան 100.000 րուբլի:

—

Լրագիրներում կարդում ենք, որ Կրիմում տարածված է ոչխարների մէջ ծ ա ղ ի կ հիւանդութիւնը:

—

Մեզ հաղորդում են վերին աստիճանի ուրախալի տեղեկութիւններ Զանգեզուրի կեանքից: Ղաթարի հանքի շրջակայ հայ գիւղացիները՝ հանքի մէջ գործող մի քանի անձանց մասնակցութեամբ ձեռնարկել են մի կ ե ն տ ր օ ն ա կ ա ն գիւղական երկդասեան դպրոցի հիմնարկութեան: Այդ կենտրօնական դպրոցն ուսում պէտք է մատակարարի մօտ 7 գիւղի մանուկներին, որոնք մինչև այժմ զուրկ են եղել դպրոցից: Այդ համակրելի միտքը վերին աստիճանի ոգևորութեամբ են ընդունել գիւղացիներից շատերը. ոմանք գիւղացիներից այնպիսի գումարներ են ստորագրել, որ ամաչացնել կարող են մեծ քաղաքների մեծ հարուստներին մինչև անգամ.—այն է, մէկը 1000 րուբլի, միւսը 500 րուբլի, և շատերը 200 կամ 100 ու յիսուն րուբլի: «Երեխաների համար կեանքս էլ չեմ խնայիլ», ասում է զանգեզուրցի անարատ գիւղացին և տալիս փողերը: Ինչպէս հաղորդում են, հանգանակութիւնը արդէն 10 հազար րուբլու է հասել: Մտադրութիւն կայ շուտով շինութիւն կառուցանել և բանալ կենտրօնական դպրոցը: Զանգեզուրը, ճշմարիտ է, ուշ է արթնանում քնից, բայց աւելի լաւ է ուշ արթնանալ և այդպէս կազդուրված և Թարմ դրութեամբ արթնանալ, քան Թէ ընդ միշտ քնաԹաԹախ մնալ....

—

Մեզ ուղարկված է այս օրերս Թիֆլիսում տպագրված մի ռուսերէն գրքոյկ, դա «Լիրա» անունով հայերէն գրուածքի Թարգմանութիւնն է, հեղինակութիւն Շիրվանզադէի, Թարգմանութիւն Ա. Խատիսեանի:

—

փետրվարի 16-ին, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ բժշկական ճեմարանը բժիշկ Ուշինսկուն, դիսերտացիա պաշտպանելուց յետոյ, բժշկապետի աստիճանի արժանացրեց: Մի և նոյն օրն երկու ուրիշ բժիշկներ, որոնց անունները «Врачъ» լրագիրը չէ հաղորդում, չը կարողանալով իրանց դիսերտացիաները պաշտպանել, բժշկապետի աստիճանի չարժանացան:

—

Պարսկաստանի Թէհրան քաղաքից մեր ստացած մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետևեալ տողերը. «Թէհրանի հայ երիտասարդները, կամենալով յարգել Րաֆֆիի յիշատակը, նորերումս հաստատեցին «Raffi Club» անունով մի ընկերութիւն, որի նպատակն է տեղիս հայ հասարակութեան մէջ ընթերցասիրութիւն մտցնել: Այդ պատճառով նորահաստատ ընկերութիւնը բացել է արդէն իր սեփական գրադարանը և ընթերցարանը»:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Այստեղ, կովկասեան Բարեգործական ընկերութեան տեղական ճիւղի վարչութեան նախաձեռնութեամբ մտադրութիւն կայ բանալ «Հայուհեաց բարեգործական ընկերութիւն»: Կանոնադրութիւնը պատրաստ է արդէն, և շուտով կը ներկայացվի պատշաճաւոր իշխանութեան հաստատութեան: Կասկած չունենք որ նորահաստատ ընկերութիւնը աջողութիւն կը գտնէ մեր տիկինների մէջ, որոնց մէջ նշմարելի է ձգտում դէպի գործի նպատակը: Ընկերութիւնը յանձն պիտի առնէ յատկապէս երկսեռ ուսումնարանի խնամատարութիւնը:»

—

Անդրկովկասեան շատ քաղաքներից լուր ենք ստանում, որ փետրվարի 28-ին գրեԹէ ամեն տեղ հանդիսաւոր կերպով կատարվել է Վարդանանց եկեղեցական տօնը: Ամեն տեղ ծխական դպրոցներն էլ մասնակցել են այդ տօնին:

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են մարտի 2-ից հետևեալը. «Եղանակը մեզանում կատարելապէս գարնանային և չոր է. արևը գրեԹէ ամառվայ պէս է տաքացնում գետինը:»

—

Մեզ գրում են, որ փետրվարի 28-ին Ղուբայում կայացաւ հայ սիրողների ներկայացումը յօգուտ տեղական դպրոցի: Խաղացին «Կախարդված պրինց» և «Պառաւներին խրատ» պիէսաները: Ներկայացումից գոյացաւ մօտ 100 րուբլի արդիւնք: Թղթակիցը հաղորդում է, որ Ղուբայի հայ երիտասարդութիւնը և ուսուցչական խումբը մտադիր են մեծ պասին կիրակեայ հանրամատչելի դասախօսութիւններ կարդալ դպրոցի դահլիճում:

—

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի 28-ին տեղիս արական ուսումնարանի դահլիճում, ուսուցչական խմբի նախաձեռնութեամբ և Թատրոնասէրների մասնակցութեամբ, կայացաւ հայոց ներկայացումը: Խաղացին «Ռուզան» դրաման և «Ժվատ» կատակերգութիւնը: Ներկայացումը վատ չանցաւ, բայց մանաւանդ օրիորդ Արեշեան, «Ռուզանի» դերում, ապացուցեց, որ գաւառներումն էլ կարող են գտնվել տաղանդաւոր դերակատարներ: Ներկայացումից զուտ արդիւնք, յօգուտ մեր դպրոցի, մնաց 60 րուբլի:»

—

ՍՏԱՎՐՕՊՕԼԻՑ մեզ հաղորդում են, որ փետրվարի 23-ին տրվեց այդ քաղաքի ծխական երկսեռ հայոց դպրոցների օգտին մի պարահանդէս: Այդ պարահանդէսից և դահլիճում ուսումնարանների օգտին սարքված բազարից գոյացաւ 450 րուբլի զուտ արդիւնք:

—

Երկուշաբթի, մարտի 11-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ Դումայում դարձեալ լինելու են քաղաքագլխի ընտրութիւնները:

—

Պրինց Լուի-Նապօլէօն Բօնապարտ, որը Թիֆլիսումն էր ապրում, գտնվելով զինուորական ծառայութեան մէջ, իր հօր, պրինց Ժէրօմ-Նապօլէօնի յանկարծակի մահվան մասին տեղեկութիւն ստանալուն պէս, Թողեց Թիֆլիս և ուղևորվեց Հռօմ: Պրինցը գիտաւորութիւն ունի երկու ամսի չափ մնալ արտասահմանում, ապա կը վերադառնայ Թիֆլիս:

—

Այս օրերս հասաւ ԹԻՖԼԻՍ Օրլէանեան դուքսը և իջաւ «Լօնդօն» հիւրանոցում:

—

Հռչակաւոր երգչուհի օրիորդ Նիկիտա հասաւ Թիֆլիս և մարտի 14-ին տալու է մեր քաղաքային Թատրոնում իր առաջին կօնցէրտը:

—

Մեզ խնդրում են յայտնել հետևեալը. «Ինչպէս յայտնի է, բժիշկ Ալէքսանդր Յակոբեանց հրաւիրված լինելով Պարսկաստանի Սալմաստ հայաբնակ գաւառի հասարակութեան կողմից, որպէս մշտական բժիշկ, պ. Յակոբեանի հայրենակիցները մտադիր են կիրակի, ամսիս 10-ին, ճաշկերոյթ տալ նրան: Ճաշկերոյթին մասնակցել ցանկացողները Թող բարեհաճեն դիմել ճաշկերոյթի գլխաւոր կառավարիչ, պ. Յովհաննէս Աստուածատրեանին, որը կենում է Բօլշայա-Կրիվայա փողոցում, տուն № 20. Բժիշկ Յակոբեան ուղևորվելու է Սալմաստ իր նոր ծառայութեան տեղը՝ ամսիս 11-ին, երկուշաբթի օր:»

—

Ստացանք Պարիզի հայ ուսանողներից հետևեալ նամակը: «Պարիզի հայ ուսանողութիւնը այս

տարի էլ պատրաստում է մի երեկոյթ, որի կարգադրութիւնը յանձնված է ուսանողների կողմից ընտրված վեց անձերից բաղկացած մի գործադիր մասնախմբին: Երեկոյթը պիտի տեղի ունենայ այս մարտ ամսի 22-ին (մեր տոմարով վաղը, մարտի 10-ին), կիրակի օր, Salle du Grand Orient չքեղ դահլիճում Rue Cadet 16, փողոցում: Երեկոյթը պիտի տրվի յայտնի գրող և «Nouvelle Revue» ամսագրի խմբագիր՝ Ժիւլիէտա Ադամի տիկնոջ հովանաւորութեամբ, որի համար միջնորդել է իշխան Լեոն Լուսինեան: Երեկոյթի նպատակն է՝ նիւթապէս օգնութիւն հասցնել Պարիզի հայ ուսանողութեանը, միջոց տալ նրան իր կողմից դրամով օգնել չքաւոր հայ ուսանողներին և ուրիշ կողմից ճոխացնել ուսանողական գրադարանը:» Պարիզի հայ ուսանողները յոյս են յայտնում որ ամեն տեղի հայ հասարակութիւնը նիւթապէս կը նպաստէ այդ բարի գործին և խնդրում են մեզ, որ «Մշակի» խմբագրութեան մէջ նպաստներ ընդունենք յօգուտ Պարիզի հայ ուսանողութեան:

—

Երգիչներ, երգչուհիներ և երաժիշտներ են, որ անդադար գալիս են մեր քաղաքը: Թիֆլիսի խանութներից շատերի պահարաններում արդէն ի ցոյց են դրված նշանաւոր երգչուհի Նիկիտայի, նշանաւոր օպերետային դերասանուհի, Աննա Ժիւդիկի պատկերները և ուրիշ աւել կամ պակաս յայտնի երգիչների պատկերներ: Չը գիտենք, ճշմարիտ, Թիֆլիսեցիների առատաձեռնութիւնն է գրաւում դրանց դէպի մեր քաղաքը, թէ այն զուարճալի կեանքը, որով յայտնի է Կովկասեան մայրաքաղաքը գարնան ամիսներին:

—

«Հրատարակչական ընկերութիւնը» վերջապէս սիրտ արեց երկու տարի քնելուց յետոյ մի գրքոյկ հրատարակել: Այն էլ, այն էլ... «Նալ և Դամայանտի», որը մի ուրիշի թարգմանութեամբ վաղուց լոյս է տեսել հայերէն լեզուով: Ընկերութիւնը սփոփվում է նրանով, որ այդ երկրորդ թարգմանութիւնն աւելի լաւ է քան առաջինը: Ինչուչտ ընկերութիւնը սրանից յետոյ գիրք գրքի յետեից կը հրատարակի, որովհետև մարտի 2-ի տուած զեկուցումը պարահանդէսից ահագին գումար է մնացել...

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

—

Արտասահմանեան հայոց լրագիրներին գրում են հետեւեալը. «Խառն ժողովը փետրվար 6/18-ին Պատրիարքի նախագահութեան տակ այդ մասին մի նիստ գումարած է և Վանէն եկած բողոքագրերն ի նկատի առնելով, երկար խորհրդակցութիւններէ ետք Վանի համար քննիչ և պատրիարքական փոխանորդ կարգեր է կրօնական ժողովի անդամներէն Յովսէփ վարդապետ Այվազեան, որպէս զի Վան երթալով, հարկ եղած քննութիւնները կատարէ և պէտք եղածն ի գործ դնէ: Խառն ժողովի այս որոշումը հեռագրաւ հաղորդուեր է Վանի ներկայ պատրիարքական փոխանորդ Թադէոս վարդապետի, ծանուցանելով միանգամայն, որ թէ ինք և թէ տեղւոյն վարչական ժողովներն չը հեռանան իրենց պաշտօնի գլուխէն մինչև Այվազեանն Վան հասնի: Սակայն վերջին ստացուած լուրերը կիմացունեն, որ Այվազեան չընդունելով այդ պաշտօն, հրաժարական ղրկած է առեն. Պատրիարքին»:

«Կ. Պոլսից գրում են. «Նոր կազմուելու վրայ եղող քիւրդ և արաբ հեծելազոր գունդերի առաջին գունդի դրօշակը պատրաստուեր է: Այդ դրօշակի կազմուածքին վրայ հետեւեալները կը պատմեն Կ. Պոլսի թիւրք լրագիրները: Դրօշակի ձողը ամբողջ ոսկեզօծեալ արծաթ է եղեր և ձողի գլխին վրա կը գտնուի օսմանեան մահիկն ու աստղը: Ձողին երեք տեղերը Օսմանիէ պատուանշաններ և մէկ կողմն ալ Էրթողրուլը կազի անունն ու 1308 թուականը քանդակուած են: Դրօշակն ալ շատ գեղեցիկ շինուածք ունի եղեր, որի վրա մահմէտական կրօնին վերաբերեալ խօսքեր գըրուած կան»:

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

—

Պարիզ, 8 մարտի

Սկսենք քաղաքականութիւնից, որով մենք, Ֆրանսիացիներս շատ ենք սիրում պարապել... այսինքն ցոյց տալ ուրիշներին, որ պարապում ենք: Ֆրանս-գերմանական միջնադէպը (ինցիդենտը) վերջացաւ: Բարեբաղդաբար, գերմանացոց և մեր յիմարութիւնները տեղի չը տուին դիպլօմատիկական յարաբերութիւնների դժուարութեան: Ասում եմ բարեբաղդաբար, որովհետև պարիզցիները բաւական գրգռված էին, իսկ գերմանական կայսրը բարկութեան վերջնակէտին էր հասած: Մեր կառավարութիւնը, ինչպէս հաւատացնում են, շատ խոհեմ դիրք բռնեց այս փափուկ հանգամանքներում և Ֆրանսիայից (գուցէ և կառավարութեան դիրքը) ցոյց տուեցին Վիլհելմ կայսրին, որ այլ ես իրանք չեն դողում գերմանական հզօր զօրութեան առաջ: Վիլհէլմ իր բարկութիւնը դարձրեց դէպի անմեղ Էլզաս-Լօթարինգիան և նրանց վրա թափեց այն ատելութեան թոյնը, որը նա այժմ տածում է երեւի դէպի Ֆրանսիան: Նա մտցրեց այդ նուաճած երկրում անցաթերթի ամենախիստ ձեւը այն նպատակով, որ կտրի բոլոր յարաբերութիւնները էլզաս-լօթարինգցիների և Ֆրանսիացիների մէջ: Այնպէս որ այժմ սահմանագլխի գիւղերի յարաբերութիւնները միմեանց հետ սաստիկ դժուարացել են և Ֆրանսիացին Էլզաս անցնելու համար պէտք է հաստատէ, որ անհրաժեշտ գործով է անցնում սահմանը:

Այս վրէժխնդրութիւնը անմեղ էլզասցիներից մի ընդհանուր զայրոյթ յարուցեց Ֆրանսիայում:

Մեր դեսպանը Բեռլինում պ. Հերբէտի դրութիւնը մի րոպէ սաստիկ խախտւած երեւաց: Մամուլը նրան առհասարակ անընդունակ է համարում այս մեծ ու դժուար պաշտօնի համար: Ընդհանուրի կարծիքով, նա պէտք է խորհուրդ չը տար կայսրուհուն Պարիզ գալ: Բայց, ինչպէս ասում են, նախարար Ֆրէյսինէ պաշտպանում է նրան:

Վերջապէս այդ դժուար հանգամանքներից մենք դուրս եկանք առանց նսեմութեան, մի քիչ վեհանձն և խոխա կերպով, որն արգասիք էր մեր արդէն կազդուրված ոյժերին:

Այս է պատճառը, որ մի քանի գերմանական լրագիրներ կարծում են, որ զինուորական նախարար Ֆրէյսինէ և ներքին գործերի նախարար Կօնստան հակումն ունեն դէպի պատերազմ հրատարակելը գերմանացոց դէմ: Այս մի ծիծաղելի ենթադրութիւն է: Բարեբաղդաբար, մեր մէջ այլ ես մի որ և է մինիստր իրաւունք չունի ինքնագլուխ երկրի վիճակը որոշել:

—

Բայց բաւական է քաղաքականութեան մասին, որը մեզ, հասարակ մահկանացուներիս համար մի անյայտ աշխարհ է, ես առաւել, որ այս շաբաթ Պարիզը տօնեց իր ամենահետաքրքիր տօներից մէկը,—այդ լուացարարների և լուացարարուհիների մեծ տօնն էր, որը յայտնի է mi-caréme անունով և համապատասխանում է, ինչպէս լսում եմ, ձեր «միջօնքին»: Ինչպէս ձեր միջօնքը այստեղ լուացարարների և կանանցի ծախողների տօն է դառել մեզ մօտ, այդ թողնում եմ մեր մեծ հնագէտների հետազօտութեանը, գիտեմ միայն, որ այդ օրը ամեն ինչ մոռացվում է և ամբողջ Պարիզ զուարճանում է:

Զանազան լուացարար տները (որոնք շատ բազմաթիւ են Պարիզում), հաւաքվելով խումբխումբ, ընտրում են իրանց միջից մի թագուհի և մի թագաւոր, իսկ այդ փոքր ինքնակալների միջից (որոնք այս տարի թւով 40 էին), ընտրվում է «թագուհիների թագուհին» և «թագաւորների թագաւորը»: Այս ամենամեծ փառքն է, որը մի լուացարարուհի կարող է երազել: Այս տարի «թագուհիների թագուհին» մի հաստ ու պինդ, գեղեցկադէմ և շնորհալի սապօն քսող էր, որին մենք տեսանք հրաշալի զարդարված, թագը գըլխին, մի բարձր ոսկեզօծ միջնադարեան կառքում բազմած, իր մի օրվայ թագաւոր ամուսնու կողքին, շրջապատված ջահել թուլուն, քնքոյշ, գեղեցիկ զարդարված ուժու բսող և կանացի ծախող աղջիկներով: Այս կառքի առջեւից գնում են ձիաւորներ և ծիսակատարները, որոնք հազիւ կարողանում են ճեղքել այս բիւրաւոր ամբոխը, որը սեղմվում, խլրտում է լայն բուլվարներում, այնպէս որ ասեղ գցելու տեղ չը կայ:

Այս մեծ կառքի ետեւից, յուսահատ դանդաղութեամբ ընթանում են բազմաթիւ ուրիշ կառքեր իրանց թագուհի ու թագաւորներով, յետոյ կրկին կառքեր, որոնք շրջում են իբրև յայտարարութիւններ.... Այո, այո, այդ ոսկեզօծ, երկյարկանի կերպասով և ապրշումով պատած, վեց ձի լծած կառքը, որի մէջ բազմած են գեղեցկադէմ, գոյնզգոյն շորերով և գդակներով զարդարված օրիորդներ, որի առջեւից ու ետեւից ընթանում են ձիաւորներ հիանալի ձիեր հեծած, այո, այդ կառքը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի վիթխարի ռէկլամ մի որ և է ըէգինի գործարանի:

«Հանրապետութեան հրապարակի» վրա մի էստրադ է բարձրանում, որի վրա նստած են դատաւորները և քննում են իրանց առջեւ անցնող կառքերը, որ պրէմիաները բաժանեն: Ամենագեղեցիկը կը ստանայ ամենամեծ պրեմիան. հարկաւոր է ժանդարմների միջամտութիւնը, որ ամբոխը ճանապարհ տայ կառքերին մինչև էստրադը: Ամբոխը հարիւր հազարներով պէտք է հաշուել: Այս բոլորը զուարճանում էր, սրախօսում, երգում, բացականչում բրավօ, և այս սարսափելի խառնակութեան մէջ ոչ մի կռիւ, ոչ մի «դըմփոց», գուցէ մի քանի կտրած գրպաններ, մի քանի թռչող ժամացոյցներ, բայց դ մ փ ո ց ոչ մէկ....

—

Անցեալ նամակում գրեցի ձեզ, որ այստեղ տուբերկուլօզի դէմ փորձեր են անում Բրէչէի մեթօդով: Այս քանի օրը ստացանք գերմանացի բժիշկ Լիբրէյխի րեցեպտը, որը շատ լաւ հետեւանք է տալիս (?), իսկ մեզ մօտ բժիշկ Պեկօի նոր գիւտը, որով սա էլ է բժշկում տուբերկուլօզը (?): Օրը մի նոր դեղ է դուրս գալի. այս պարզ ապացոյց է, որ ոչ մէկը մի կոտրած սանտիմ չարժէ: Եկող շաբաթ կը յայտնեմ ձեզ իմ դռնապանի նոր գիւտը.... դարձեալ թոքախտի դէմ:

Իմ ծանօթ հայերից մէկը, իմանալով, որ ես հետաքրքրվում եմ հայերով, ուղարկում է ինձ մի տոմսակ, որի վրա կարդում եմ, որ հայ ուսանողական ակումբը մտադրութիւն ունի ամսիս 22-ին Gr. Orient դահլիճում մի երաժշտական երեկոյթ տալու, բարեգործական նպատակով, յայտնի տ. Ժիւլիէտ Ադամի հովանաւորութեան տակ: Կօնցէրտից յետոյ կը լինեն պարեր:

Ասում են, որ Պարիզի հայ գաղթականութիւնը մտադիր է մի եկեղեցի շինել այստեղ: Ժամանակ է արդէն, որովհետև մինչև այժմ պսակներ և կնունքներ կատարելու համար պիտի գնային Մարսէյլ, իսկ հանգուցեալները երբեմն օրերով սպասում էին Մարսէյլի քահանայի գալուն, որ թաղվեն:

Հայ ուսանողներն այստեղ մի ինչ որ ընկերութիւն ունեն և ամեն շաբաթ օր զբաղված են կ ա ն օ ն ա դ ր ո ւ թ ի ւ ն ը խմբագրելով, որն ամեն տարի փոփոխութիւնների է ենթարկվում: Երբ այս տարվայ կանօնադրութիւնը կը սրբագրվի, անդամները կը հրաւիրվեն շաբաթ օրերը եկող տարվայ կանօնադրութիւնը խմբագրելու.... Իմ սրախօս ծանօթը այս ընկերութիւնը կ ա ն օ ն ա գ ր ա կ ա ն է անուանում:

Ֆ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Արտասահմանեան հայոց լրագիրները հաղորդում են, որ Պարիզի հայոց գաղթականութեան նոր բացված մատուռի ժամանակաւոր հոգաբարձութիւնը հրաժարական տուած լինելով, Պարիզի հայ գաղթականութիւնը ժողով կազմելով՝ հրաժարվածների փոխարէն նոր հոգաբարձութիւն է ընտրել հետեւեալ անձերից բաղկացած. իշխան Գ. Լուսինեան, Լեոն Գափամաճեան, Ռ. Մարկոսեան, Ա. Էգնայեան և Ե. Շնորհքեան:

—Ժողովրդական լուսաւորութեան և դաւանութիւնների մինիստր Գերմանիայում, ֆօն-Գօսլէր, հրաժարական տուեց իր պաշտօնից, համաձայն չը լինելով դպրոցական րէֆօրմի հարցի վերաբերմամբ Վիլհելմ կայսրի յայտնած մտքերի հետ: Գօսլէրի յաջորդը նշանակվելու է պահպանողական կուսակցութեանը պատկանող Ցէդլից:

—Վիլհելմ կայսրը, Գինցպէտերի աշխատակցութեամբ, գրում է Վիլհելմ I-ի թագաւորութեան պատմութիւնը: Գրուածքը բաղկացած կը լինի երկու հատորից:

—Վինդհորստի մահից առաջ Վիլհելմ կայսրը այցելեց հիւանդին:

—Հռօմի պապը գրաւոր կերպով դիմելով աւստրիական եպիսկոպոսներին, խորհուրդ է տալիս նրանց, որքան կարելի է մանրամասն և ճիշդ կերպով, ուսումնասիրել սօցիալական հարցը:

—Ցունաց թագաւոր Գէորգ, ինչպէս հաղորդում են Բեռլինի լրագիրները, ապրիլ ամսին կայցելէ Գերմանիայի մայրաքաղաքը և ապա կուղեւորվի Կօպէնհագէն քաղաքը, որտեղ դիտաւորութիւն ունի բաւական երկար մնալ: Այդտեղից թագաւորը կերթայ Վիսբադէն, միներալեան ջրերում բժշկվելու համար:

—Կոմս Վալդերզէ այցելեց իշխան Բիսմարկին, Վիլհելմ կայսրի յանձնարարութեամբ: Երկու պետական մարդիկ ամբողջ օրը միասին անցկացրին, զբօսանք արեցին դէպի Սաքսէնվալդ և միասին ճաշեցին:

—Ասում են որ Կապրիվի պետական կանցլերի հրաժարականից յետոյ՝ նրա պաշտօնը կը ստանձնի Միկէլ մինիստրը:

—Վինդհորստի հիւանդութեան ժամանակ Հռօմի պապը հեռագրով իր օրհնութիւնն է ուղարկել նրան:

—Աւստրիական մինիստր-նախագահ կոմս Տաաֆէ խորհրդակցում է դօկտոր Պլէների հետ:

—Սօլսբրիի մինիստրութիւնը մի նոր միջոց գտաւ կռուելու Գլադստոնի կուսակցութեան հետ, այդ կուսակցութիւնը անգլիական հասարակաց կարծիքի առջև վայր գցելու համար: Քանի որ Գլադստոնի այդպէս անուանված ազատամիտ կուսակցութիւնը աւելի զբաղված է իրլանդական հարցով, քան թէ անգլիական բանւորների թշուառութեամբ, Սօլսբրիի մինիստրութիւնը դիտաւորութիւն ունի եռանդուն կերպով ձեռք առնել բանւորական հարցի լուծումը, միջոցներ որոնել բանւորների վիճակը բարւոքելու և բացարձակապէս յայտնում է իրան կողմնակից պետական սօցիալիզմի վարդապետութեան:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նորերումս Ամերիկայի Լէկսինտըն քաղաքում, մի աճուրդի ժամանակ, պ. Բրաունի հեծնելու ձին ծախվեց 100,000 րուբլիով: Մինչև այսօր Ամերիկայում երբէք պատահած չէ, որ այդքան մեծ գին վճարվէր մի ձիու համար:

*
* *

Ֆրանսիայի Կարկասօն քաղաքի դատարանը, ինչպէս հաղորդում է «Le concours medical» բժշկական թերթը, մի վճիռ կայացրեց, որով քաղաքային վարչութիւնը պէտք է պատասխանատու լինի այն մարդկանց առաջ, որոնք հիւանդանում են շուկայից առած վատ յատկութիւններ ունեցող ուտելեղէնների գործածութիւնից: Դատարանի կարծիքով, քաղաքն է մեղաւոր, քանի որ այդպիսի դէպքեր առաջանում են շուկայում վաճառվող ուտելեղէնների վրա թոյլ տեսչութիւն ունենալուց:

*
* *

Պարիզի գործնական բժշկականութեան ընկերութեան փետրվարի 5-ին կայացած նիստում մի բժիշկ, թոքախտով վարակված երկու կապիկների թոքեր ներկայացրեց, որոնք Կօխի լիմֆայով բժշկվելուց յետոյ էին մեռել: Երկու կապիկներն ես կարող էին դեռ էլի մի քանի ժամանակ ապրել, իսկ Կօխի լիմֆայի սրսկումից յետոյ շուտով մեռել են. Թոքերի մէջ վարակված տեղերի շուրջը արիւնը մեծ քանակութեամբ էր լցվել:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 մարտի: Փետրվարի 28-ից, Ֆինլանդիայի գեներալ-նահանգապետին ուղղած Բարձրագոյն հրովարտակի մէջ, ի միջի այլոց, ասված է. «Իմ հրամանով Ֆինլանդիայի սէյմը բանալով, լանդմարշալը և տալմանները ինձ տեղեկացրին երկրի յուզված դրութեան մասին, որ առաջ է եկել այն մի քանի կարգադրութիւնների պատճառով, որ նախագծել եմ Ես, նպատակ ունենալով աւելի սերտ կերպով կապել Ֆինլանդիան ռուսաց պետութեան միւս մասերի հետ: Մեծ իշխանութեան և Կայսրութեան յարաբերութեան հիմքերի սխալ բացատրութիւնը միայն կարող էր առաջ բերել այդպիսի տխրալի երեւոյթ: Երկրի իրաւունքները և արտօնութիւնները, եկեղեցական առանձին վարչութիւնը և օրէնքները ոչ թէ միայն գործադրութեան մէջ են մնում, այլ և շատ կողմից աւելի զարգացել են: Այդպիսով ռուսաց գայիսօնի ներքոյ գտնվող մեծ իշխանութեան վիճակը ապացուցեց, որ նրա միացումը Ռուսաստանի հետ չէ արգելում նրա հիմնարկութիւնների ազատ զարգացման, իսկ Ֆինլանդիայի ձեռք բերած բարօրութիւնը դրականապէս վկայում է, որ այդ միութիւնը համապատասխանում է նրա սեփական շահերին: Բայց և այնպէս Ֆինլանդիայի մի քանի կանօնադրութիւնների անհամաձայնութիւնը պետական ընդհանուր օրէնսդրութիւնների հետ, այլ և այն օրէնքների բաւական որոշ չը լինելը, որոնք վերաբերում են մեծ իշխանութեան և կայսրութեան յարաբերութիւններին, դժբաղդաբար, առիթ են տալիս սխալ կերպով հասկանալու այն միջոցների իսկական նշա-

նակացիներ, որոնք ձեռք են առնվում առասպելական բոլոր մասերի համար: ընդհանուր նպաստամատույց համաներ: Նա, այնուամենայնիվ, չէր ունեմ, որ ֆինանսական ծրագրերի իրագործումը կոչնչացնի այդ ժողովուրդը, և իր սեփական չափերի վերաբերյալ կանխատեսող համաձայնությունը կը դրվի նրան ամեն անտարբեր այն կասկերը, որոնք կապված են Ֆինլանդիան Ռուսաստանին հետ ցանկանալով խմել, ձեռք կամ առնենք համաձայն կամ համաձայնել նրանց ֆինլանդական, որ նա արտոնություն ունի հաշվի ֆինանսական, իսկ ամենահամբերատար ֆինլանդական ժողովուրդը, անտարբեր պահպանելով առաջ մինչև կարող նրան չարժեց և հաստատուն վերաբերմունք դրավ ֆինլանդական ժողովուրդը, ամբողջ պահպանելով ապա միասնական կողմը նրան չորացնում և տարածությունների մեջ կը կայ փոխելու երկու նրանց կառավարության կողմից սկզբունքները: Եւ հաստատում են, այժմ խնամատարչի և տարածության մեջ երկու ընդունելության կողմից, որ կառավարությունը պարզաբանելու համար կարող է փոխել ֆինլանդական պարագաները: Այսպիսով, ֆինլանդական կառավարությունը ազատ պահպանել է իր իրավունքները կանոնակարգերով:

ՀՌՈՄ, 6 մարտի: Պրինց Նապոլեոնի վախճանվելը երկու երեխաներին: Մահվանից առաջ նրան վերջին անգամ օծեցին: Հասած եկեղեցական արարողությունները կատարելուց հետո, պրինցի մարմինը կտեղափոխվի Տուրին, և կը թաղվի Սուպերգայի տաճարում:

ՓԱՐԻԶ, 6 մարտի: Փարիզի և Լոնդոնի անմիջական հաղորդակցությունը է հաստատված: Փորձերը արդյունք են:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 մարտի: Գերմանական կառավարությունն առաջին նոր հրացաններ և դրամարկղային միջոցներ պատրաստելու համար կա:

ՎԻԵՆՆԱ, 6 մարտի: Բոսնիայի գնացքն վթարվեց, վիրավորվեց այն բանվորը, որ գերմանական գնացքի առաջնորդն էր: Հրամայված է տալ և քննություն է կատարվում այդ վթարի համար:

ԿՈՆՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 6 մարտի: Շուտով կը բացվի նոր դպրոցը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 մարտի: «Гражданинъ» լրագրի համար վճռական արգելված է:—Լրագիրները հաղորդում են, որ գործարանների, փառականների և արդյունաբերական ձեռնարկությունների, ամենամեծ նոր կանոններ մշակվում են:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 մարտի: Աշխույժ գինու ժողովրդի վերաբերյալ կարծիքը առնում, արտոնյալ Գ. Գ. Բեգի:

ՕԴԵՍԱ, 8 մարտի: Սիկորսկու միլիոնի ժառանգությունը վերաբերող գործը վերջացավ: Օդեսայի դատաստանական պալատը միջև բոլոր պահանջները:—Դեկտեմբեր բացվեց:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՕՐԲԷՆ (L'URBAINE)

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԹՈՅԼՏՈՒԹԵԱՄԲ ՍԿՍԵԼ Է ԻՐ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ ՅՈՒՆԻՍԻ 2-ԻՆ, 1889 ԹՎԻՆ:

Ընկերության գործողության վրա կարգված է մշտական, խիստ, կառավարական վերահսկողություն:

«ՕՐԲԷՆ» ընկերությունը կառավարությանը է 1890 թվին թե Ֆրանսիայում և թե Եվրոպայի ուրիշ պետություններում մեջ ապահովագրությունները

50.000.000 ֆրանկ դրամով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ

Նևսկիյ պրոսպեկտ

№ 13

ՕՐԲԷՆ ընկերությունը չէ վերցնում ապահովագրված ների ընծաներ ՊՐԵՄԻԱՆԵՐ, ապահովագրվածի ՀԻՆԳԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ, և այնուամենայնիվ, ՊՈԼԻՍԸ շարունակում է պահպանել իր կատարյալ ուժը ու իրավունքը:

Բաժանմունքներ պետության գլխավոր քաղաքներում:

Գլխավոր գործակալը Անդրկովկասի համար ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ է. Փոլակ և Ընկ. Դրամխաչյան փողոց, տուն Իշխ. Զավչավաձէի (նախկին Շաբուրովի) „Սեկիրիկ Նոմերը“ հյուրանոցի կողքին:

Նոյն տեղ տրվում են և ձրիապես ուղարկվում են ընկերության կանոններ և բրոշյուրներ:

5—20 (շ.)

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՆԿԱՆԱԾ

ամենամեծ եկամուտ կը բերէ կալուածքը, միայնակով կամ ընկերակցությամբ, արտաքին գործարանի հետ, գանձելով հիմքեր և փորձված կառավարիչ ձեռքի տակ, փոքր ռոճիկով և պրոցենտական իրավունքով, այն եկամուտը, որը ամենից ավելի կը առաջքիեր: Աշխատանքները կատարվում են անընդհատ ամբողջ լավ և էժան կերպով ամառ ժամանակը: Մանրամասնությունները հաղորդում է Լինդորով, Ներքեւ կայարանի վրայով, նոտարական:

1—1

ՀԻԹԱՀԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Յ. ԹԱՅԻՐՕՎԻ ԵՒ Կ. ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Արանով յայտնում է, որ գործարանի արդիւնքներից ՍԵՂԱՆԻ ԸՆՏԻՐ ՁԷԹԸ փոխանակման և երկու փոխանակման պարունակություններով նույնպես և ՀԱՍԱՐԱԿ ՁԷԹԸ վաճառվում են հետևյալ խանութներում. 1) ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ վաճառման ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ մեջ, 2) Ա. Փ. ՑԱԻՐՈՎԻ մոտ, Գոլովինսկի պրոսպեկտում, Իշխան Մուխրանսկու տանը, 3) ՇԱԳՒՆԻ „Русская торговля“ անունով մագազինում, Գոլովինսկի պրոսպեկտում, Իշխ. Օրբելիանիի տանը, 4) ՏԵՐ-ԶՈՒՐԱԲՈՎԻ մոտ, Պուշկինսկի փողոցում, տուն Բեհբութովի, 5) ՄԻՐԶԱՅԱՆՑԻ մագազինում, Պուշկինսկի փողոցում, Միրիմանովի տանը, 6) „Надежда“ անունով ԲԱՔՐԱՏԻՈՆ-ՄԵԼԻԲՈՎԻ մագազինում, Միխայլովսկի փողոցում, Ուլիցովի տանը, 7) Գ. ԲԱԿԱՐՈՎԻ մոտ, Նիկոլաևսկի փողոցում, սեփական տանը, 8) Ա. ԽՈՒԴԱԴՕՎԻ մոտ, Նիկոլաևսկի փողոցում, տուն Լոնդոնի, 9) Մ. ԱՍԱՏՈՒՐՈՎԻ մոտ, Միխայլովսկի փողոցում, Ալիխանովի տանը, 10) ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՔԱՆՈՒՄ, Մազլումովի Քարվանսարում, 11) ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՔԱՆՈՒՄ Թուլքերի Մեյդանի վրա և 12) ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՈՒՔԱՆՈՒՄ Հավլաբարի Հրապարակի վրա:

ՓՈՔՐ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ սերտում ձէթը, ԱՌԱՆՑ ԱՄԱՆԻ վաճառվում է ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ վերոյիշեալ ԵՐԿՈՒ ԴՈՒՔԱՆՆԵՐՈՒՄ:

1—10

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ուժի հաղորդիչ տարածություն վրա:

ՏԵԼԵՖՈՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ:

Էլեկտրական նշաններ:

ՀԱՆԳԱՎՆԵՐ

ԳԱԼՎԱՆՈՊԼԱՍՏԻԿԱ:

Էլեկտրոլիզ:

Ակումուլատորներ, Էլեմենտներ:

ՃԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐ:

Նախահաշիվներ և ծրագիրներ ձրիաբար:

ԷԼԵԿՏՐՕՆ

Դ.ԼԵԲՈՎ, Եղբայրների

ՐՈՒՍՈՎ, (Դոնի վրա)

Մեծ Սադովայա փողոց, 24

РОСТОВЪ (на Дону)

БР. ГЛѢБОВЫ

Большая Садовая, 24.

ԴԱՇԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ

Օտտո սիստեմայի, որոնք բրանք բերվում են ուղղում ու օծում:

Գազի համար — ածուխից,

— — — նավթից,

— — — սպիրտից,

— — — կերոսինից

$^1/_2$-ից մինչև 120 ձիու ուժի

Շոգեմեքենաներ մեծ պարզությամբ.

14—100 (ե. շ.)

ՍԵԴՐԱԿ ԹԱՐԱՅԵԱՆՑԻ

ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՒՄ

ԲԱՔՈՒՈՒՄ քաղաքում ընդունվում են ամեն տեսակ գրքեր կոմիսիայով վաճառելու համար. Հասցեն. Баку, книжная торговля, Седрака Тараянца.

5—10 (ե. շ.)

Чистый Какао Блоокеръ

ԿԱԿԱՕ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ. Բոլլէական պատրաստություն.

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.

Առաջարկվում է առողջացողների և երեխաների համար.

Питательный Напитокъ

Միակ պահեստ կովկասում՝ Բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մեջ Թիֆլիսում և Բագուում:

16—50 (շ.)

Լոյս տեսաւ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

(պատկերազարդ)

ԼԻՐ ԹԱԳԱՒՈՐ

(ըստ Շէքսպիրի)

Գինը 5 կոպէկ

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

„ՊՍՏԻԿ Է ԲԱՅՑ ՁՍՏԻԿ Է“:

Վ. Լունկեվիչի

Գինը 5 կոպէկ:

Ծախվում է գրավաճառանոցներում:

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԱՅՆՏԵՂ ԵՒ ԱՅՍՏԵՂ

Գրիգոր Արծրունու

Գինը 10 կոպ.

Լոյս տեսաւ

ժողովրդական ընթերցանութեան համար

ԼԱԼՕ

Վ. Փափազեանի.

Գինը 5 կոպէկ.

Լոյս տեսաւ

և վաճառվում է Թիֆլիսի գրավաճառանոցներում

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

Խ. Մալումեանի

Գինը 50 կոպ.

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական դեպարտամենտից թույլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

Ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման կովկասեան Ընկերութեան մեջ Թիֆլիսում:

45—52 (Ե.)

Մի պատուաւոր ԸՆՏԱՆԻՔ կամենում է իր մօտ պահել գիշերօթիկ մանուկներ՝ աշակերտներ կամ աշակերտուհիներ: Ընտանիքի զաւակները՝ դուստրը և որդին, որոնք ուսանում են գիմնազիաներում, առաջինը 8-որդ, իսկ երկրորդ 6-որդ դասարանում, կարող են պատրաստել աշակերտներին ուսումնարանների սորբին դասատուներ համար և Թոյլերի հետ կրկնութիւններ անել, նմանապէս պարապել նրանց հետ հայոց լեզուից: Հասցէն հարցնել „Մշակի“ և „Աղբիւրի“ խմբագրատներում:

6—10